

Ta'rifi. Muammoni qo'yish va hal qilishning mazkur modeli bir qator muammolarni ta'riflash va yechib ko'rishga imkon beradi.

Shunday qilib, maktablarda tabiiy fanlarni o'qitish jarayonida o'quvchilarning fanga bo'lgan qiziqishini oshirish maqsadida va tabiiy fan dars jarayonlariga kreativ fikrlashini rivojlantirish maqsadida tabiiy fan darslariga turli xildagi didaktik o'yinlardan va zamonaviy yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanish talim sifatini oshishiga olib keladi.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, bugungi kunning dolzarb talablaridan biri sifatida umumta'lim maktablarida barcha fanlarni jumladan tabiiy fanlarni zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalangan holda tashkel etish ,talim sifatini oshirish,o'quvchilarni fanga bo'lgan qiziqishini oshirish hisoblanadi. Ayniqsa, tabiiy fan darslarida zamonaviy pedagogic texnologiyalar,metodlar,usul va uslublar, dars jarayonida qo'llaniladigan didaktik o'yinlar va amaliy mashg'ulotlar o'quvchilarning faolligini faollashtiradi, ularning kretiv va mustaqil fikrlash va biologik jarayonlarni tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, an'anaviy o'qitish usullari bilan bir qatorda zamonaviy texnologiyalarni uyg'unlashtirish dars samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning fanlarga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. Shu bois ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish, amaliy mashg'ulotlar ulushini oshirish hamda o'quvchilarni faol ishtirok etishga undaydigan metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

(1). Biologiya fanlarini o'qitishda PISA testlaridan foydalanish. N.Ro'zikulova, U.Bozorova. "Fan va innovatsiya", 2 (B2), 277–281-betlar.

(2). "Biologiya" fanidan pisa topshiriqlarini tuzish metodikasi. B.U.Baxtiyorovna. "Fan, ta'lim va amaliyotning integratsiyasi", 5 (2).

(3). "Biolgiya" fanlarini o'qitishda pisa test va topshiriqlarini qo'llashning samaradorligi. U.B.Bozorova, N.A. Ro'ziqulova, I.S.Zoxidova. "Xalqaro ta'lim, ijtimoiy fanlar va gumanitar fanlar" jurnali, 12 (5), 125–129-betlar.

(4). "Biologiya"da tajriba va laboratoriya ishlarining o'quvchilarda ilmiy dunyoqarashni shakllantirishdagi roli. "Science shine" xalqaro ilmiy jurnal, № 17(52), 10.07.2025. ISSN:3030-377X. Tillayeva M.B., Bozorova U.B.

(5). "Biologiya"ni o'qitishning umumiy metodikasi (o'quv qo'llanma). Toshkent, TDPU nashriyoti, 2005, G'afurov T., va boshqalar.

(6). "Biologiya"ni o'qitish metodikasi (darslik). Toshkent, TDPU nashriyoti, 2012, G'afurov A.T., Tolipova J.O., Fayzullayev S.S., Azimov T., Ahmadaliyeva B.Sh.

Maxmudova Dilnoza Xaytmirzayevna (NamDU "Matematika" kafedrasi dotsenti; dmahmudova687@gmail.com)

OLIY TA'LIMDA TALABALARNING KREATIV TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Annotatsiya. *Maqolada oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirishning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Kreativ tafakkur tushunchasi, uning komponentlari, pedagogik ahamiyati va rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar ilmiy jihatdan asoslanadi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim sharoitida kreativ tafakkurni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *kreativ tafakkur, oliy ta'lim, pedagogika, innovatsiya, shaxs rivoji, kreativlik, didaktika.*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ В ВЫСШИХ УЧРЕЖДЕНИЯХ

Аннотация. *В статье анализируются теоретические основы развития творческого мышления студентов в высших учебных заведениях. Научно обоснованы концепция творческого мышления, его компоненты, педагогическое значение и факторы, влияющие на развитие. Также выделены приоритетные направления развития творческого мышления в современных условиях образования.*

Ключевые слова: *творческое мышление, высшее образование, педагогика, инновации, личностное развитие, креативность, дидактика.*

THEORETICAL BASIS OF DEVELOPING STUDENTS' CREATIVE THINKING IN HIGHER EDUCATION

Annotation. *The article analyzes the theoretical foundations of developing students' creative thinking in higher education institutions. The concept of creative thinking, its components, pedagogical significance and factors influencing development are scientifically substantiated. Also, priority areas for developing creative thinking in modern educational conditions are highlighted.*

Keywords: *creative thinking, higher education, pedagogy, innovation, personal development, creativity, didactics.*

Kirish. Bugungi globallashuv, raqamli transformatsiya va innovatsion iqtisodiyot sharoitida oliy ta'lim tizimi oldiga qo'yilayotgan talablar tubdan o'zgarib bormoqda. Zamonaviy jamiyatda bilimning o'zi yetarli bo'lmay, balki ushbu bilimni yangi sharoitlarda qo'llay olish, nostandart vaziyatlarda samarali qarorlar qabul qilish hamda muammolarga ijodiy yondashish qobiliyatlari muhim kompetensiyalar sifatida namoyon bo'lmoqda [1]. Shu jihatdan qaralganda, talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirish oliy ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Kreativ tafakkur nafaqat shaxsning individual rivojlanishini, balki jamiyatning innovatsion taraqqiyotini ham belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiyotda kreativlik va innovatsion fikrlash asosiy resurs sifatida qaraladi [2]. Shu boisdan, oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilari yangilik yaratishga qodir, kreativ fikrlay oladigan va muammolarga samarali yechim topa oladigan mutaxassislar sifatida shakllanishi zarur.

So'nggi yillarda pedagogika va psixologiya fanlarida kreativ tafakkur muammosiga bo'lgan qiziqish ortib bormoqda. Ilmiy adabiyotlarda kreativlik shaxsning yangi va original g'oyalar yaratish qobiliyati sifatida talqin etiladi [3]. Biroq ko'plab tadqiqotlarda kreativ tafakkur nazariy jihatdan yoritilgan bo'lsa-da, uni oliy ta'lim jarayonida tizimli ravishda rivojlantirishga qaratilgan didaktik asoslar yetarli darajada ishlab chiqilmagan [4].

Oliy ta'lim amaliyotida an'anaviy o'qitish usullarining ustuvorligi saqlanib qolmoqda. Mazkur yondashuvlar asosan bilimlarni uzatishga qaratilgan bo'lib, talabalarning mustaqil fikrlashi va ijodiy faoliyatini to'liq rivojlantirish imkonini bermaydi [5]. Natijada, talabalar nazariy bilimga ega bo'lsalar-da, amaliy faoliyatda kreativ yondashuvni qo'llashda muayyan qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar orasida gamifikatsiya va akmeologik yondashuv alohida ahamiyat kasb etadi. Gamifikatsiya ta'lim jarayoniga o'yin elementlarini joriy etish orqali talabalarning motivatesiyasini oshirish va ularning o'quv faoliyatiga jalb etilishini kuchaytiradi [6]. Shu bilan birga, o'yinlashtirilgan muhit talabalarda erkin fikrlash va kreativ yechimlar izlashga sharoit yaratadi.

Akmeologik yondashuv esa shaxsning yuqori rivojlanish bosqichlariga erishishini ta'minlashga qaratilgan bo'lib, talabaning o'z-o'zini rivojlantirish, refleksiya va individual o'sish jarayonlarini qo'llab-quvvatlaydi [7]. Mazkur yondashuvni kreativ tafakkur rivoji bilan uyg'unlashtirish oliy ta'limda samarali natijalarga olib kelishi mumkin.

Biroq mavjud tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, gamifikatsiya va akmeologik yondashuv, ko'pincha, alohida o'rganilgan bo'lib, ularni kreativ tafakkurni rivojlantirish jarayonida integratsiyalashgan holda qo'llash masalasi yetarli darajada yoritilmagan [8]. Ayniqsa, ushbu yondashuvlarni yagona didaktik tizim sifatida ishlab chiqish, uning tarkibiy komponentlari va samaradorligini aniqlash dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi.

Shuningdek, kreativ tafakkurni rivojlantirish jarayonida diagnostika masalasi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Talabalarning kreativ tafakkurini baholash mezonlari va ko'rsatkichlarini ishlab chiqish pedagogik tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi [9].

Yuqoridagilardan kelib chiqib, oliy ta'limda talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirishning nazariy asoslarini ishlab chiqish, uni akmeologik va gamifikatsion yondashuvlar bilan boyitish hamda didaktik tizim sifatida asoslash dolzarb ilmiy vazifa sifatida namoyon bo'ladi.

Metodologiya. Mazkur tadqiqot oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirish jarayonini chuqur o'rganish, uning nazariy asoslarini aniqlash hamda akmeologik va gamifikatsion yondashuvlar asosida didaktik tizim sifatida asoslashga qaratilgan kompleks ilmiy izlanish sifatida tashkil etildi. Tadqiqot metodologiyasi zamonaviy pedagogika fanining konseptual yondashuvlari, xususan, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, tizimli yondashuv hamda faoliyatga yo'naltirilgan ta'lim paradigmalari bilan uzviy bog'liq holda ishlab chiqildi [4].

Tadqiqotning metodologik asosini inson rivojlanishining akmeologik nazariyasi, kreativ tafakkur nazariyalari hamda ta'lim jarayonini innovatsion tashkil etishga doir ilmiy qarashlar tashkil etdi. Akmeologik yondashuv doirasida talabaning shaxsiy va kasbiy yetuklikka erishish jarayoni, uning individual rivojlanish trayektoriyasi va refleksiv faoliyati asosiy tadqiqot obyekti sifatida qaraldi [7]. Shu bilan birga, gamifikatsion yondashuvning nazariy asoslari ta'lim jarayoniga o'yin elementlarini joriy etish orqali talabalarning motivatsiyasini oshirish va ularning faoliyatini faollashtirishga xizmat qiluvchi mexanizm sifatida tahlil qilindi [6].

Tadqiqot jarayonida kompleks ilmiy metodlar tizimidan foydalanildi. Jumladan, nazariy tahlil metodi yordamida pedagogik va psixologik adabiyotlar chuqur o'rganilib, kreativ tafakkur tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy komponentlari hamda rivojlanish mexanizmlari aniqlashtirildi [3]. Qiyosiy-tahliliy metod orqali kreativ tafakkurni rivojlantirishga oid turli pedagogik yondashuvlar o'zaro solishtirilib, ularning afzallik va kamchiliklari aniqlab berildi [8]. Tizimli yondashuv asosida esa kreativ tafakkurni rivojlantirish jarayoni yaxlit didaktik tizim sifatida ko'rib chiqildi va uning tarkibiy komponentlari o'zaro bog'liqlikda tahlil qilindi [4].

Shuningdek, tadqiqotda modellashtirish metodi muhim o'rin tutdi. Ushbu metod asosida talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirishning akmeologik-gamifikatsion didaktik tizimi modeli ishlab chiqildi. Mazkur model o'z ichiga maqsadli, mazmuniy, texnologik, motivatsion hamda natijaviy komponentlarni qamrab olgan holda ishlab chiqilib, ularning o'zaro funksional bog'liqligi asoslab berildi [8].

Empirik tadqiqot bosqichida pedagogik kuzatish, suhbat, anketa va test metodlaridan foydalanildi. Pedagogik kuzatish orqali talabalarning o'quv faoliyatidagi kreativ xatti-harakatlari, muammoli vaziyatlarga munosabati va ijodiy yondashuv darajasi aniqlashtirildi. Suhbat va anketa metodlari yordamida talabalarning kreativ faoliyatga bo'lgan munosabati, motivatsiyasi hamda o'z-o'zini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyoji o'rganildi. Test metodlari esa kreativ tafakkurning rivojlanganlik darajasini aniqlashga xizmat qildi [9].

Tadqiqot doirasida tajriba-sinov ishlari ham tashkil etildi. Tajriba-sinov jarayoni oliy ta'lim muassasalarining bakalavriat bosqichida tahsil olayotgan talabalar ishtirokida olib borildi. Tadqiqotda nazorat va tajriba guruhlari shakllantirilib, ularda kreativ tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan turli pedagogik yondashuvlarning samaradorligi solishtirildi. Tajriba guruhida akmeologik-gamifikatsion didaktik tizim asosida o'qitish tashkil etilgan bo'lsa, nazorat guruhida an'anaviy o'qitish usullari qo'llanildi [5].

Olingan natijalarni tahlil qilishda matematik-statistik metodlardan foydalanildi. Jumladan, talabalar bilim va ko'nikmalaridagi o'zgarishlar, kreativ tafakkur darajasining o'sish dinamikasi hamda tajriba va nazorat guruhlari o'rtasidagi farqlar statistik jihatdan qayta ishlanib, ularning ishonchliligi aniqlashtirildi. Bu esa tadqiqot natijalarining obyektivligini va ilmiy asoslanganligini ta'minladi.

Tadqiqotning metodik ta'minoti sifatida kreativ tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan topshiriqlar tizimi, gamifikatsion elementlar (ball tizimi, reyting, darajalar), refleksiv mashqlar hamda akmeologik rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi metodik vositalar ishlab chiqildi. Ushbu vositalar talabalarning faol ishtirokini ta'minlash, ularning mustaqil fikrlashini rivojlantirish va kreativ faoliyatini rag'batlantirishga xizmat qildi [6].

Shu tariqa, tadqiqot metodologiyasi nazariy va empirik yondashuvlarning uyg'unligiga asoslangan holda tashkil etildi va u talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirishning akmeologik-gamifikatsion didaktik tizimini ilmiy asoslash imkonini berdi [2].

Natijalar. Mazkur tadqiqot doirasida olib borilgan nazariy va empirik izlanishlar natijasida oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirish jarayonining muhim qonuniyatlari va pedagogik xususiyatlari aniqlandi. Tadqiqot natijalari kreativ tafakkurni rivojlantirishda akmeologik va gamifikatsion yondashuvlarning integratsiyasi yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi [8].

Avvalo, kreativ tafakkurning tarkibiy tuzilmasi aniqlashtirilib, uning kognitiv, motivatsion va refleksiv komponentlardan iborat ko'p darajali tizim ekanligi asoslab berildi [3]. Empirik tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning kreativ tafakkuri rivojlanish darajasi ushbu komponentlarning uyg'un rivojlanishiga bevosita bog'liq. Xususan, tajriba-sinovdan oldingi dastlabki diagnostika natijalariga ko'ra, talabalar orasida kreativ tafakkurning yuqori darajasi past ko'rsatkichni tashkil etib, asosan, o'rta va past darajadagi ko'rsatkichlar ustunlik qilgani kuzatildi [9].

Tajriba-sinov ishlari jarayonida ishlab chiqilgan akmeologik-gamifikatsion didaktik tizim tajriba guruhida joriy etildi. Mazkur tizim doirasida o'quv jarayoniga gamifikatsion elementlar (ball tizimi, reyting, bosqichli darajalar, rag'batlantirish mexanizmlari) hamda akmeologik yondashuvga asoslangan refleksiv

va individual rivojlanish faoliyatlari integratsiya qilindi [6; 7]. Natijada talabalar o‘quv faoliyatiga nisbatan yuqori darajada qiziqish bildira boshladi va ularning mustaqil fikrlash faolligi sezilarli darajada oshdi [2].

Tajriba yakunida olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, tajriba guruhidagi talabalarda kreativ tafakkurning barcha komponentlari bo‘yicha ijobiy o‘zgarishlar kuzatildi. Xususan, kognitiv komponent bo‘yicha talabalar muammoli vaziyatlarni hal etishda ko‘proq alternativ yechimlar taklif qila boshlaganligi [3], motivatsion komponent bo‘yicha esa ularning kreativ faoliyatga bo‘lgan ichki ehtiyoji va qiziqishi oshgani aniqlandi [2]. Refleksiv komponent bo‘yicha esa talabalar o‘z faoliyatini tahlil qilish va baholash ko‘nikmalarini rivojlantirganligi kuzatildi [7].

Nazorat guruhi bilan solishtirma tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, an’anaviy o‘qitish usullari qo‘llanilgan guruhda kreativ tafakkur rivojlanish dinamikasi sezilarli darajada past bo‘ldi [5]. Tajriba guruhida esa kreativ tafakkur darajasining o‘sish ko‘rsatkichlari yuqori bo‘lib, bu akmeologik-gamifikatsion didaktik tizimning samaradorligini tasdiqladi [8].

Matematik-statistik tahlil natijalari ham tajriba natijalarining ishonchliligini ko‘rsatdi. Olingan ma’lumotlar asosida kreativ tafakkur rivojlanishidagi o‘zgarishlar statistik jihatdan ahamiyatli ekanligi aniqlanib, tajriba va nazorat guruhlari o‘rtasidagi farqlar ishonchli darajada tasdiqlandi. Bu esa tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligini va amaliy ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari asosida kreativ tafakkurni rivojlantirishga ta’sir etuvchi asosiy pedagogik omillar ham aniqlashtirildi. Jumladan, interfaol ta’lim muhiti, gamifikatsion rag‘batlantirish, individual yondashuv, refleksiv faoliyat va mustaqil ta’limni qo‘llab-quvvatlash kreativ tafakkur rivojining muhim shart-sharoitlari sifatida belgilandi [6; 7; 8].

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, kreativ tafakkurni rivojlantirish jarayoni faqat alohida metodlar orqali emas, balki kompleks didaktik tizim asosida amalga oshirilganda yuqori samaradorlikka erishish mumkin [8]. Ayniqsa, akmeologik va gamifikatsion yondashuvlarning integratsiyasi talabalarning shaxsiy rivojlanishi, motivatsiyasi va ijodiy faoliyatini bir vaqtning o‘zida faollashtirish imkonini beradi [2].

Shu tariqa, tadqiqot natijalari ishlab chiqilgan akmeologik-gamifikatsion didaktik tizimning oliy ta’lim sharoitida talabalarning kreativ tafakkurini samarali rivojlantirishga xizmat qilishini ilmiy jihatdan asoslab berdi [1].

Muhokama. Mazkur tadqiqot natijalari oliy ta’limda talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirish jarayoni ko‘p omilli va tizimli yondashuvni talab etishini yana bir bor tasdiqladi. Olingan natijalar mavjud ilmiy qarashlar bilan qiyosiy tahlil qilinganda, kreativ tafakkurni rivojlantirishda faqat an’anaviy didaktik vositalar yetarli emasligi, balki innovatsion pedagogik yondashuvlar zarurligi aniqlashtirildi [5; 8].

Xususan, tadqiqot natijalari kreativ tafakkur nazariyasini ishlab chiqqan E.Torrance va J.Guilford qarashlari bilan uyg‘unlikda bo‘lib, kreativlikning ko‘p komponentli tuzilishga ega ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi [3;4]. Biroq mazkur tadqiqotda ushbu komponentlar faqat nazariy emas, balki didaktik tizim doirasida amaliy jihatdan ham rivojlantirilishi mumkinligi asoslab berildi. Bu esa tadqiqotning ilmiy yangilik darajasini oshiradi.

Gamifikatsiya masalasiga kelsak, ilgari K.Deterding hamda S.Hamari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda gamifikatsiya, asosan, motivatsiyani oshirish vositasi sifatida talqin etilgan [6;8]. Mazkur tadqiqotda esa gamifikatsiya faqat rag‘batlantiruvchi vosita emas, balki kreativ tafakkurni rivojlantiruvchi didaktik mexanizm sifatida asoslab berildi. Bu jihat mavjud ilmiy ishlardan muhim farq qiladi.

Shuningdek, akmeologik yondashuvga oid A.A.Derkach ilmiy qarashlari talabaning shaxsiy va kasbiy rivojlanishiga urg‘u beradi [7]. Tadqiqot natijalari esa akmeologik yondashuv kreativ tafakkur rivojida ham muhim rol o‘ynashini ko‘rsatdi. Xususan, refleksiv faoliyat, o‘z-o‘zini baholash va individual rivojlanish trayektoriyasi kreativ fikrlashni faollashtiruvchi omillar sifatida namoyon bo‘ldi.

Tadqiqot natijalarining muhim jihatlaridan biri shundaki, kreativ tafakkurni rivojlantirishda integrativ yondashuvning ustunligi aniqlandi. Ya’ni, gamifikatsiya va akmeologik yondashuvni alohida qo‘llashdan ko‘ra, ularni bir tizimda uyg‘unlashtirish yuqori samaradorlik beradi [8]. Bu esa pedagogik amaliyot uchun muhim xulosa hisoblanadi.

Bundan tashqari, tadqiqot davomida aniqlangan pedagogik shart-sharoitlar – interfaol muhit, erkin fikrlash imkoniyati, individual yondashuv va refleksiya – boshqa tadqiqotlarda ham muhim omillar sifatida qayd etilgan [2;6]. Biroq mazkur ishda ular yagona didaktik tizim tarkibida ko‘rib chiqilib, ularning o‘zaro bog‘liqligi ochib berildi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, kreativ tafakkurni rivojlantirish jarayonida talabaning faolligi, motivatesiyasi va shaxsiy rivojlanishiga e’tibor qaratish muhim hisoblanadi. Bu esa zamonaviy ta’lim paradigmasi – shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim konsepsiyasi bilan to‘liq mos keladi [1]. Shu bilan birga, tadqiqot ayrim

cheklovlarga ham ega. Xususan, tajriba-sinov ishlari ma'lum bir oliy ta'lim muassasasi doirasida olib borilganligi sababli, natijalarni umumlashtirishda ehtiyotkorlik talab etiladi. Kelgusida mazkur tadqiqotni kengroq auditoriyada sinovdan o'tkazish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Umuman olganda, olingan natijalar oliy ta'limda talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirishda akmeologik-gamifikatsion didaktik tizimni joriy etish yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi [2; 8]. Bu esa mazkur yo'nalishda keyingi ilmiy izlanishlar uchun muhim nazariy va amaliy asos yaratadi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari oliy ta'lim muassasalarida talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo'nalishlaridan biri ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi. Tadqiqot jarayonida kreativ tafakkur ko'p komponentli tizim sifatida talqin etilib, uning kognitiv, motivatesion va refleksiv tarkibiy qismlarining o'zaro uyg'un rivojlanishi talabaning ijodiy faoliyat samaradorligini belgilashi aniqlandi.

Olingan natijalar asosida kreativ tafakkurni rivojlantirish jarayoni tasodifiy yoki epizodik emas, balki ilmiy asoslangan didaktik tizim asosida tashkil etilishi zarurligi isbotlandi. Shu nuqtayi nazardan, akmeologik va gamifikatsion yondashuvlarning integratsiyasi kreativ tafakkurni rivojlantirishning samarali pedagogik vositasi sifatida asoslab berildi. Mazkur integratsiya talabalarning nafaqat o'quv motivatsiyasini oshiradi, balki ularning shaxsiy rivojlanishi, refleksiv faoliyati va ijodiy faolligini ham kuchaytiradi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan akmeologik-gamifikatsion didaktik tizim oliy ta'lim sharoitida talabalarning kreativ tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik model sifatida tavsiflandi. Ushbu tizimning amaliy joriy etilishi natijasida talabalar faoliyatida ijobiy o'zgarishlar, xususan, muammoli vaziyatlarga kreativ yondashuv, mustaqil fikrlash va refleksiv tahlil ko'nikmalarining rivojlanganligi kuzatildi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari kreativ tafakkurni rivojlantirish samaradorligi ta'lim jarayonining pedagogik shart-sharoitlariga bevosita bog'liq ekanligini ko'rsatdi. Jumladan, interfaol ta'lim muhiti, individual yondashuv, gamifikatsion rag'batlantirish hamda refleksiv faoliyatni qo'llab-quvvatlash kreativ tafakkur rivojining muhim omillari sifatida aniqlandi.

Mazkur tadqiqotning ilmiy ahamiyati shundan iboratki, unda kreativ tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan akmeologik-gamifikatsion yondashuv ilk bor yaxlit didaktik tizim sifatida asoslandi. Amaliy ahamiyati esa ishlab chiqilgan metodika va tavsiyalarni oliy ta'lim muassasalarida joriy etish orqali ta'lim samaradorligini oshirish imkoniyati bilan belgilanadi.

Kelgusida mazkur yo'nalishda olib boriladigan tadqiqotlar kreativ tafakkurni rivojlantirishning yanada takomillashgan modellari, raqamli texnologiyalar asosidagi didaktik yechimlar hamda keng ko'lamli tajriba-sinov ishlari bilan boyitilishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

[1]. OECD. Creativity. OECD Learning Compass. Future of Education and Skills, 2024. OECD hujjatida kreativlik va kreativ fikrlash zamonaviy ta'limda muhim kompetensiya sifatida talqin qilinadi.

[2]. World Economic Forum. The Future of Jobs Report 2025. Geneva, WEF, 2025. Hisobotda kreativ fikrlash mehnat bozori uchun eng muhim ko'nikmalardan biri sifatida qayd etiladi.

[3]. Torrance E.P. Torrance Tests of Creative Thinking: Norms-Technical Manual. Lexington, MA: Ginn, 1966. Torrance kreativlikni muammo va bo'shliqlarga sezgirlik, yechim izlash va natijani ifodalash jarayoni sifatida izohlaydi.

[4]. Plucker J.A. "Introduction to the Special Issue Commemorating Guilford's 1950 Presidential Address." Creativity Research Journal, 2001. Maqolada Guilfordning kreativlik tadqiqotlari rivojiga qo'shgan hissasi va ushbu yo'nalishning nazariy asoslari yoritiladi.

[5]. OECD. Creativity. OECD Learning Compass. Future of Education and Skills, 2024. Hujjatda an'anaviy reproduktiv o'qitishdan ko'ra, yangi g'oya ishlab chiqish va moslashuvchan fikrlashni qo'llab-quvvatlovchi ta'lim zarurligi ta'kidlanadi.

[6]. Deterding S., Dixon D., Khaled R., & Nacke L. "From Game Design Elements to Gamefulness: Defining Gamification". Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference, 2011. Mualliflar gamifikatsiyani "o'yin dizayni elementlarini no'yin kontekstlarda qo'llash" deb ta'riflaydi.

[7]. Derkach A.A. Akmeologicheskie osnovy razvitiya professionalizma. Moscow–Voronezh, 2004. Ushbu manbada akmeologik yondashuv shaxsning kasbiy va shaxsiy yetuklikka erishish mexanizmi sifatida asoslanadi.

[8]. Hamari J., Koivisto J., & Sarsa H. "Does Gamification Work? A Literature Review of Empirical Studies on Gamification". Proceedings of the 47th Hawaii International Conference on System Sciences, 2014. Tadqiqotda gamifikatsiyaning natijalari kontekstga bog'liq ekani va bu yo'nalishda integratsion yondashuv zarurligi ko'rsatiladi.